

- Sprawozdanie z Kongresu Eucharystycznego młodzieży polskiej*. GN 27 (1934), s. 368.
- Sprawozdanie z Kongresu Eucharystycznego we Lwowie 15—18.VI.1928, Lwów 1929.*
- Świerżawski W., ks., *Stulecie Międzynarodowych Kongresów Eucharystycznych Lille 1881 — Lourdes 1981*, TP 28 (1981), s. 7.
- Szczepanik S., ks., *Diecezjalny Kongres Eucharystyczny w Łodzi 1928 roku, Kraków 1984*, maszynopis — praca magisterska PAT.
- Szymański S., ks., *Eucharystyczne Kongresy*, EK t. IV, s. 1279.
- Tematy nauk w kościołach dla organizacji na Kongresie Eucharystycznym w Chełmie*. WDL 8 (1934), s. 257—258.
- T. G., *Udział Polski w międzynarodowym ruchu eucharystycznym*, SK 28 (1929), s. 442—444.
- Warzybok L., ks., *Biskupi ordynariusze częstochowscy*, Cz. St. Teol., II/1974, s. 39—62.
- Ważne rezolucje kongresu eucharystycznego*, GN 38 (1928).
- Weryński H., ks., *Na Kongres eucharystyczny*, GK 21 (1934), s. 238—239; 22 (1934), s. 250—252.
- Wyszyński S., ks., *Pierwszy Krajowy Kongres Eucharystyczny w Polsce*, AK t. 26 (1930), s. 282—293.
- Zakrzewski S., ks., *Eucharystyczna Droga Krzyżowa*. Wyd. 2. Poznań (1939).
- Zaproszenie na Eucharystyczny Kongres Regionalny do Grybowa, Cur. TKD, 7 (1935), s. 85—88.
- Zasadniczy program Diecezjalnego Kongresu Eucharystycznego w Przemyśle, KDP z. 3 (1936), s. 111—113.
- Z dziejów Kongresów Eucharystycznych*, SK 27 (1928), s. 423—425.
- Z Kongresu Eucharystycznego w Częstochowie* GN 38 (1928), s. 4.
- Z Kongresu Eucharystycznego we Lwowie*, GN 26 (1928), s. 7.
- Z Kongresu Eucharystycznego w Poznaniu*, GN 27 (1930), s. 3—5.

Ks. Andrzej Rojewski

SPRAWOZDANIE Z XXI SEMINARIUM WYKŁADOWCÓW LITURGIKI W UCZELNIACH TEOLOGICZNYCH W POLSCE WROCLAW 17—18 IX 1985

W roku ozdobienia Kościoła Wrocławskiego purpurą kardynalską oraz w 40-lecie pracy Kościoła Polskiego na Dolnym Śląsku, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu podejmował wykładowców liturgiki w uczelniach teologicznych w Polsce. Przybyło ich 37. Oprócz nich w obradach uczestniczyli także przedstawiciele Diecezjalnych Komisji Liturgicznych zaproszeni przez Przewodniczącego Komisji Liturgicznej Episkopatu — Księdza Biskupa T. Rybaka.

Tematy referatów związane były z kultem Eucharystii. Formułowano je z myślą o planowanym na 1987 r. Krajowym Kongresie Eucharystycznym. W pierwszym z nich zatytułowanym: *Teologiczne podstawy kultu Eucharystii w świetle dokumentów posoborowych*, ks. doc. dr hab. R. Rak (Katowice), po przedstawieniu bazy źródłowej wystąpienia, omówił teolo-

giczne podstawy kultu Eucharystii. Na pierwszym miejscu wymieniony został zmysł wiary nadprzyrodzonej i zmysł Boga. Konieczne do podjęcia przeciwdziałania to: post, modlitwa i świadectwo ludzi wierzących. Wiara w Jezusa Chrystusa i Jego zbawcze dzieło jest, zdaniem autora, kolejną podstawą kultu Najśw. Eucharystii. Obserwuje się dziś zachwianie wiary w trwanie dzieła zbawczego i możliwość uczestniczenia w nim. To z kolei rzutuje na stosunek chrześcijan do Eucharystii. Zadaniem kapłanów i wiernych, w konkretnej sytuacji, jest dawanie świadectwa o zmartwychwstałym Panu. Ofiara Chrystusa jako źródło i szczyt kultu Kościoła została wymieniona w trzeciej kolejności jako podstawa kultu Sakramentu Ołtarza. W omawianiu kwestii autor nawiązał do orzeczeń Soboru Trydenckiego i konstytucji II Soboru Watykańskiego *Sacrosanctum Concilium* ukazującej Eucharystię jako ośrodek chrześcijańskiego życia. Musi istnieć sprzężenie zwrotne między życiem i kultem. Bez tego kultowi grozi sformalizowanie, a życiu fałsz. Poczucie „sacrum” w czynnościach liturgicznych — to czwarty filar kultu wyrażający się, zdaniem ks. Raka, m.in. w rozdziale funkcji sprawowanych w oparciu o święcenia kapłańskie od czynności, dla wykonywania których wystarcza kapłaństwo powszechne. Należyte usposobienie (wolność od grzechu ciężkiego i walka z przywiązaniem do grzechu powszedniego) warunkuje również kult Eucharystii. Zapomina się zbyt łatwo, że Komunia św. nie jest jedynie pokarmem, lecz także wyrazem kultu Chrystusa. W ostatnim punkcie wystąpienia autor ukazał, że kult Eucharystii poza Mszą św. jest realną konsekwencją Misterium Eucharystycznego. Stąd winna wypływać troska duszpasterzy o wszystkie przejawy czci wobec Najśw. Sakramentu, który jest największym skarbem Kościoła.

Dyskusja nad referatem skoncentrowała się szczególnie nad relacją między Eucharystią a Kościołem i podkreśliła eklezjalny wymiar kultu adoracji.

Równie ciekawe było wystąpienie ks. doc. dra hab. B. Nadolskiego TChr. (Warszawa—Poznań) na temat: *Uwielbiony Chrystus w Najświętszym Sakramencie*. Autor przedstawił najpierw współczesne uwarunkowania innej niż tradycyjna mentalności w rozumieniu obecności Chrystusa w Eucharystii i jej zewnętrzny wyraz w postaci sformułowań zawartych w KL 7, *Mysterium Fidei* (1965 r.) oraz *Eucharisticum Mysterium* z 1967 r. Następnie skoncentrował się na pojęciu obecności oraz wielorakich jej formach. Podkreślił więc, że termin „obecność” jest pojęciem analogicznym i może oznaczać akt czyniący kogoś obecnym, bądź rzeczywistość obecności. Tej ostatniej nie można utożsamiać z istnieniem. Fundamentem obecności jest udział w istnieniu. Staje się on źródłem różnego typu obecności, która najpełniej realizuje się w bycie duchowym. W pojęciu „obecność” mieci się wzajemne udzielanie, komunikacja, akt duchowy osoby dającej się drugiej osobie w ciełe, przez ciało, lub inne znaki dla niej czytelne. Ta osobowa wymiana zależy od intensywności aktu woli (Chrystus do końca nas umiłował), skuteczności znaku używanego do komunikacji (Chrystus jest obecny przez znak chleba i wina domagający się asymilacji), wreszcie od liczby i częstotliwości aktów oraz ich trwania w czasie. Stąd plynie konieczność odejścia od pojęć: „Jezus więzień”, „wielki samotnik” itp. Obecność implikuje bowiem także wzajemność. Mówiąc zaś o formach obecności Chrystusa prelegent podkreślił, że wypływa ona z jednej, absolutnie pierwszej: jest nią Chrystus uwielbiony — Głowa Kościoła. Wszystkie inne są, jak mówi Jungmann, „modi secundarii”. Należy je rozważać we wzajemnym powiązaniu. Obecność Chrystusa określa na jest trynitarnie, posiada wartość ponadczasową, realizuje się przez Ducha Świętego, a jej narzędziem jest człowieczeństwo. Dialogiczny charakter nie przetaje być Głową Kościoła. Jego obecność jest dynamiczna, gdyż wprowadza nowy naród wybrany do Ziemi Obiecanej, do nieba. God-

nym podkreślenia jest fakt, że Kościół Wschodni nie pyta, „jak” Chrystus jest obecny w Eucharystii, lecz „dlaczego”? Odpowiada zaś: bo umi-łował swoich do końca.

W dyskusji dotykano m.in. problemu świadomości wiernych w odniesieniu do obecności Chrystusa w Kościele i Eucharystii. Znamienny jest fakt że badana na tym odcinku młodzież licealna Lublina odpowiada, że Chrystus obecny jest przede wszystkim w Eucharystii (30%), zaś obecność Pana w Kościele podkreśla tylko 2% ankietowanych. Proporcje te wskazują wyraźnie kierunki duszpasterskiego działania na przyszłość.

Tej części obrad przewodniczył ks. dr S. Cichy (Katowice).

Po przerwie obiadowej wygłoszono dwa dalsze referaty: ks. dr Z. Zaleski (Siedlce), *Pobożność eucharystyczna, jej cechy i charakter*, oraz ks. dr S. Koperak CR (Kraków), *Polskie Kongresy Eucharystyczne*.

Pierwszy z wymienionych przedstawił najpierw zarys rozwoju pobożności eucharystycznej charakteryzując okres do IV w. jako poznawanie poprzez liturgię dzieła zbawczego Chrystusa i ukazując Eucharystię jako szczyt i źródło życia chrześcijańskiego. Następnie mówił o rozluźnieniu w poszczególnych epokach historycznych. Zdaniem autora polski model pobożności komunijnej (chrystocentryzm, indywidualizm, uczuciowość i brak rysu eklezjalnego) wykształtowany w dziejach Kościoła w naszym kraju winien ulec przebudowie w kierunku wyakcentowania Ofiary Eucharystycznej w jej eklezjalnym aspekcie. Konieczne jest również budowanie nowej świadomości wiernych pod kątem pełniejszego dostrzegania obecności Chrystusa w Kościele i jej form, a także formowania w wierzących „ducha Chrystusa”. Potrzeba także ukazania związku między Ofiarą a uczą ofiarną.

W dyskusji zajęto się m.in. poszczególnymi zjawiskami z dziejów kultu Najśw. Sakramentu, oraz podkreślono konieczność ciągłego nawracania się jako warunku owocnego udziału w Misterium Eucharystii.

Końcowym akcentem sesji popołudniowej był interesujący referat ks. S. Koperka o Kongresach Eucharystycznych w Polsce niepodległej (1918—1939). Autor uwypuklił w nim ideę przyświecającą organizowaniu kongresów (ożywienie religijnego, społecznego i moralnego życia narodu), struktury organizacyjne, tematykę głoszonych na kongresach referatów oraz programy pracy nad odrodzeniem narodu. Dokonał także próby oceny, wskazując pozytywy i mankamenty polskich kongresów. Do pierwszych zaliczył: jednoczenie narodu na gruncie wspólnie wyznawanej wiary, intensyfikację życia religijnego oraz podejmowanie aktualnych, choć trudnych, problemów społecznych i sugestie ich rozwiązania. Mówiąc zaś o mankamentach wspominał: dość powierzchowne przygotowywanie kongresów (zbyt wiele ich było), a za to rozbudowywanie strony widowiskowej.

Sesji popołudniowej przewodniczył ks. dr B. Kosecki (Pelplin).

W następnym dniu referat nt.: *Struktura nabożeństw eucharystycznych w praktyce parafialnej*, wygłosił ks. dr J. Miazek (Warszawa). Wychodząc od przypomnienia celów nabożeństwa eucharystycznego, prelegent zatrzymał się dłużej nad praktyczną stroną tworzenia nabożeństw adoracyjnych. Zwrócił też uwagę na terminologię, którą posługują się dokumenty Kościoła odnośnie do nabożeństw w ogóle. Nie używa się już pojęcia „paraliturgia”, lecz mówi o „świętych nabożeństwach Ludu Bożego”.

Dyskusja ukazała m.in. zasadność monotematyczności nabożeństwa, bądź też logicznego następstwa tematów. Podkreślono także, że nabożeństwo winno wypływać z liturgii i do niej prowadzić. Nie powinno jednak mieć miejsca podczas liturgii sakramentalnej. Należy również pamiętać o zaangażowaniu wiernych w przebieg nabożeństwa, gdyż jest to m.in. warunek udziału licznego, bądź znikomego, w samym nabożeństwie.

Ostatnim akcentem seminarium było wystąpienie o. dra Fr. Małaczyńskiego, nt. *Struktura i obowiązki Komisji Liturgicznych Diecezjalnych*. Referat oparty był na zatwierdzonym przez Konferencję Episkopatu Statucie Diecezjalnej Komisji Liturgicznej i zawierał bardziej szczegółową interpretację niektórych norm i sformułowań.

Potrzebę ożywienia działalności Komisji Liturgicznych ukazał Ks. Biskup T. Rybak, w związku z zapowiedzią ukazania się Mszału Vaticanum II w polskim tłumaczeniu oraz będącą już w sprzedaży częścią Rytuału o Kulcie Tajemnicy Eucharystii poza Mszą św. Każda diecezja ma obowiązek przesłania do Komisji Liturgicznej Episkopatu powiadomienia o wprowadzeniu tej księgi w życie. Orientacyjny termin jej wejścia ustalono na I. Niedzielę Adwentu.

Uczestnicy seminarium pozostają z głęboką wdzięcznością dla Metropolity Wrocławskiego Księdza Kardynała Henryka Gulbinowicza za koncelebrację Eucharystii pod Jego przewodnictwem i wygłoszoną podczas Niej homilię. Zewnętrznym tego wyrazem był adres skierowany do Księdza Kardynała, podpisany przez uczestników XXI Seminarium liturgicznego. Z wdzięcznością także podkreślić należy sprawność organizacyjną i gościnność gospodarzy spotkania.

Na zakończenie dodać wypada, że przyszłoroczne seminarium odbędzie się w dniach: 16—18 IX w Przemyślu. Problematykę spotkania wytycza ustalony już temat: „Mszał księgą Ludu Bożego”.

Lublin

KS. ANDRZEJ ROJEWSKI

M A T E R I A Ł Y   D U S Z P A S T E R S K I E

Ks. Bogusław Nadolski TChr

CELEBRACJA CHRYSUSA OBECNEGO W NAJSW. SAKRAMENCIE

Słowo celebrowanie, celebrować odnosimy zazwyczaj do sprawowania Najśw. Ofiary Mszy św. Jest to jak najbardziej słuszne. Coraz częściej próbuje się odnieść to słowo również do sprawowania sakramentów, które wypływają z Eucharystii jako ze swego źródła. Misterium Eucharystii stanowi jednak jeszcze bardziej bogatszą rzeczywistość. Z ofiary Nowego Przymierza wypływa eucharystyczna obecność Chrystusa pod postaciami chleba i wina. I ta rzeczywistość nie może być niezauważalna. Tak charakterystyczny dla polskiej pobożności nurt eucharystyczny doznaje w naszych czasach pogłębienia poprzez m. in. coraz liczniejsze kaplice nieustannej adoracji czy też wyznaczone godziny adoracji w poszczególnych miesiącach roku —